

TURYSTYKA ZRÓWNOWAŻONA JAKO ISTOTNY CZYNNIK AKTYWIZACJI MAŁYCH MIAST

Bartosz Kaźmierczak

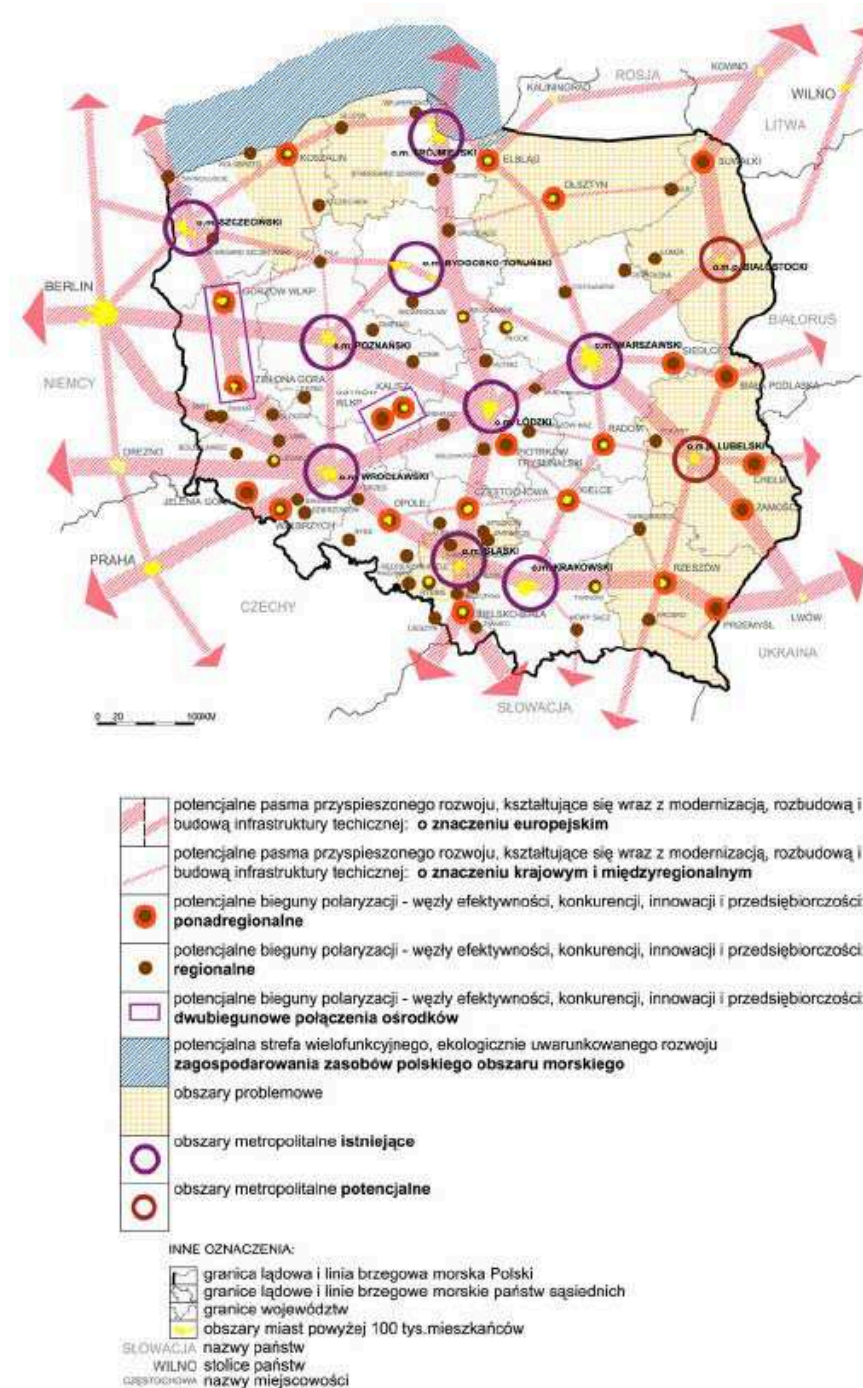
Wydział Architektury, Politechnika Poznańska
Faculty of Architecture, Poznan University of Technology
e-mail: bartosz.kaźmierczak@put.poznan.pl

Streszczenie. Artykuł stanowi pewnego rodzaju syntezę teoretycznych podstaw badań prowadzonych przez autora w ramach pracy doktorskiej. Celem rozprawy było znalezienie narzędzia badawczego pomocnego w obiektywizacji decyzji planistycznych związanych z realizacją pożądanej infrastruktury turystycznej, niezbędnej do prawidłowego funkcjonowania turystyki zrównoważonej na wybranym obszarze. Autor zwraca szczególną uwagę na rolę turystyki w aktywizacji społeczno-ekonomicznej małych miast w warunkach zrównoważonego rozwoju.

Słowa kluczowe: turystyka zrównoważona, planowanie zintegrowane, rozwój zrównoważony, małe miasta

Od wielu lat w Polsce występuje zjawisko kryzysu małych miast. Szczególnej uwagi wymagają problemy związane z bezrobociem i zjawiskiem wykluczenia społecznego, zwiększającymi się wskaźnikami przestępczości czy dużą ilością obszarów zdegradowanych. Brak długofalowych strategii rozwoju i sprecyzowania działań w kluczowych dziedzinach funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa w dużym stopniu osłabia możliwości rozwoju [Wilkin 2004]. Ta negatywna sytuacja wiąże się z zanikiem niektórych funkcji miejskich związanych z obsługą zaplecza wiejskiego i sektora rolniczego oraz konkurencją większych miast i wielkich centrów handlowo-usługowych. Sytuacja ta stanowi poważne zagrożenie dla dalszego rozwoju miasteczek [Heffner 2005].

Małe miasta w Polsce muszą się zmierzyć z wieloma wyzwaniami. Kluczowym problemem w sferze gospodarki są niewystarczające środki finansowe. Obciążenia bieżącymi wydatkami uniemożliwiają gminom utrzymanie pożądanego poziomu inwestowania z wykorzystaniem środków własnych. Dodatkowym utrudnieniem jest obowiązujący, mało elastyczny system finansowy, który nie jest dostosowany do lokalnych potrzeb. Ponadto, występują formalne obostrzenia dla władz lokalnych, związane z ustawowym ograniczeniem działalności gospodarczej samorządów wyłącznie do sfery użyteczności publicznej.

Ryc. 1. Dynamiczne równoważenie rozwoju – ujęcie syntetyczne wg G. Gorzelak z zespołem [2005]

Fig. 1. The dynamic sustainable development – by G. Gorzelak and cooperators [2005]

Wzrost dochodów ludności to jeden z celów rozwoju ekonomicznego małych miast obok właściwej dystrybucji środków oraz partycypacji poszczególnych grup ludności w ich konsumpcji. Celem długofalowym jest uelastycznienie gospodarki oraz dywersyfikacja bazy ekonomicznej [Słodczyk i Jakubczyk 2005].

Małe miasta stanowią zasadniczy element regionalnego systemu osadniczego, będącego zintegrowanym i zorganizowanym przestrzennie zbiorem współzależnych jednostek osadniczych różnych rzędów [Chojnicki i Czyż 1989]. Sieci ośrodków miejskich i połączeń transportowych tworzą system oparty na zależnościach hierarchicznych ośrodków i połączeń wyższego i niższego rzędu. Dynamiczne przemiany tego systemu zachodzą na skutek wprowadzenia innowacji technologicznych, zwiększenia poziomu zamożności, pojawienia się zmian dotyczących popytu, nowych lokalizacji działalności gospodarczej oraz wewnętrznego krążenia dóbr. Zmiany te mogą prowadzić do zwiększania lub zmniejszania dysproporcji społeczno-gospodarczych. Ciągi komunikacyjne spełniają istotną rolę strukturotwórczą, gdyż pełnią funkcję kanałów przewodzących bodźce rozwoju. Natężenie ich rozprzestrzeniania się zależy od znaczenia, jakie mają zarówno ośrodek, jak i powiązanie. W ten sposób formowane są układy punktowo-liniowe, które stanowią ważny czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego [Malisz 1984, Kołodziejski 1997, Szydarowski 2004].

Układy punktowo-liniowe, ze względu na dobrą dostępność komunikacyjną, charakteryzują się wysoką dynamiką rozwoju. W ich obrębie powstają ośrodki wzrostu, stanowiące skupiska działalności gospodarczej. Między tymi obszarami tworzy się system powiązań kooperacyjnych, który generuje kolejne przekształcenia przestrzeni. W efekcie powstaje trwały układ skoncentrowanej działalności gospodarczej, społecznej i administracyjnej, zwany pasmem rozwoju¹. W warunkach sieciowej struktury przestrzeni, strefy wpływu ośrodków o największej skali i znaczeniu, stopniowo zastępowane są przez strefy kontaktu obszarów znajdujących się pomiędzy nimi. Bodźce docierające do mniejszych ośrodków osadniczych stanowią realną szansę dla przekształcenia obszaru charakteryzującego się korzystnym położeniem geograficznym w obszar rzeczywistego wzrostu społeczno-gospodarczego. W tym celu konieczne jest właściwe wykorzystanie warunków ogólnych i przekształcenie ich w czynniki stymulujące konkurencyjność. Powodzenie zależy przede wszystkim od sprawności funkcjonowania systemów społeczno-gospodarczych gminy, miasta czy regionu oraz od ich umiejętności powiększania lokalnych zasobów. O poziomie konkurencyjności decydują także relacje z otoczeniem [Wojdacki 2004]. W ujęciu regionalnym ważne jest poszukiwanie równowagi między współdziałaniem a konkurencyjnością². Na poziomie lokalnym współpraca gmin może przynieść większe korzyści

¹ Stanowi ono układ przestrzenny wykształcony wzdłuż ciągów komunikacyjnych, łączących obszary metropolitalne, cechujący się wzmożonymi procesami integracyjnymi, wywoływanymi przez współpracę sieciową funkcjonujących w jego obrębie podmiotów [Szydarowski 2004].

² Konkurencyjność regionów określa poziom innowacyjności gospodarki, tworzeniu której sprzyja współpraca środowisk naukowych, przemysłu, przedsiębiorców oraz lokalnych władz [Domań-

niż walka konkurencyjna. Często bowiem występowanie walorów przyrodniczych czy kulturowych nie ogranicza się do jednej gminy, a sąsiednie miasteczka mogą również reprezentować zbliżony poziom atrakcyjności przestrzennej. Lepiej więc zachęcić turystów do odwiedzin regionu niż stracić potencjalnego klienta na skutek rywalizacji konkurencyjnej [Nieżgoda 2006].

Rozwój małych miast musi opierać się na wykorzystaniu istniejących zasobów lokalnych i czynników zewnętrznych. Rozwój nie może stanowić jedynie okresowej aktywizacji wybranych obszarów, ale musi stać się przedmiotem planowania zarówno strategicznego³, obejmującego politykę formułowania celów, jak i taktycznego, w którego skład wchodzi procedura i instrumenty zarządzania rozwojem [Ziółkowski 1998]. Konieczne jest wprowadzenie zintegrowanego systemu planowania uwzględniającego plany długookresowe i realizowanego w sposób konsekwentny i trwały. Opracowanie średnio- i długoterminowych planów zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich zapewni spójność i wysoką jakość realizowanych przedsięwzięć. Równoważenie⁴ rozwoju jest najistotniejszym zadaniem planowania przestrzennego, niezależnie od skali i wielkości miasta. Oznacza harmonizowanie często sprzecznych ze sobą potrzeb i w ten sposób minimalizowanie konfliktów. Na płaszczyźnie zagadnień przestrzennych rozwój zrównoważony rozumiany jest jako harmonia przestrzenna, szacunek dla spuścizny kulturowej, dbałość o zachowanie tożsamości oraz ład ekologiczny. W ujęciu społecznym rozwój zrównoważony ma zagwarantować wszystkim użytkownikom możliwość korzystania w równym stopniu z walorów przestrzeni, wyeliminować negatywne zjawiska segregacji i wykluczenia, zapewnić ochronę interesu publicznego i prywatnych praw właściciela oraz zniwelować nieuzasadnione dysproporcje w warunkach życia. W aspekcie ekonomicznym powinien umożliwiać efektywne gospodarczo użytkowanie przestrzeni oraz zapewnić odpowiednie warunki funkcjonowania wszystkich podmiotów i użytkowników [Kowalewski 2006, s. 197].

W procesie równoważenia rozwoju wszystkie przedsięwzięcia powinny opierać się na schemacie: planowanie, realizacja i monitorowanie działań. Poprawność wyboru stawianych sobie celów i konsekwencja władz w ich realizacji, a także szeroka partycypacja społeczna stanowią podstawę wszelkich aktywno-

ski 2000]. Konkurencja pomiędzy miastami odbywa się przede wszystkim o inwestycje dające miejsca pracy i podnoszące poziom technologiczny przedsiębiorstw, o wzrost liczby ludności, gdyż zapewnia ona większe dochody dla miasta, potencjał intelektualny, siłę polityczną i popyt wewnętrzny oraz o publiczne środki finansowe (krajowe i unijne) przeznaczone na rozwój [Komorowski 2000].

³ W krajach wysoko rozwiniętych, jako rozwiązanie problemów natury społeczno-ekonomicznej i urbanistycznej, które znacznie nasiliły się w wyniku rozwoju gospodarki globalnej, przeprowadzono wieloaspektową rewitalizację miast opartą na planowaniu zintegrowanym i partnerstwie międzysektorowym [Skalski 2000].

⁴ Rozwój zrównoważony (trwały lub sustensywny) jest definiowany jako rezultat długofalowych procesów przemian jakościowych i ilościowych w sferze przestrzennej, społecznej i ekonomicznej, który pozostawia nienaruszony stan zasobów dla następnych pokoleń [Markowski 2008].

ści mających na celu równoważenie rozwoju miasta. Pozostałe czynniki stanowią zmienną, zależną od możliwości organizacyjnych i finansowych jednostki oraz od wielu innych uwarunkowań lokalnych. W równoważeniu rozwoju lokalnego miasta wykorzystują inicjatywy miejscowych grup społecznych, posługując się narzędziami finansowymi i organizacyjnymi dostępnymi dzięki związkom gminnym lub powiatowym, programom regionalnym czy funduszom zagranicznym. Dzięki takiemu schematowi, możliwe jest równoczesne realizowanie celów ogólnych, jak i zaspokajanie aktualnych potrzeb przy jednoczesnym wykorzystaniu potencjału lokalnego. Działania takie przyczyniają się do wdrażania planów strategicznych małymi krokami, angażując i pobudzając do działań lokalną społeczność.

Ryc. 2. Funkcje samorządu lokalnego w programowaniu rozwoju turystyki zrównoważonej [opracowanie własne na podstawie Bosacki 2008]

Fig. 2. The role of local authorities in the process of programming sustainable tourism

Istnieje wiele różnych sposobów równoważenia rozwoju małych miast. Jednym z nich jest wykorzystanie rozwoju funkcji turystycznych. Turystyka stanowi jeden z głównych czynników napędzających rozwój. Komisja Europejska podkreśla fakt, iż turystyka jako gałąź gospodarki, opierająca się przede wszystkim na małych i średnich firmach, wpływa na rozwój przedsiębiorczości w większym stopniu niż inne sektory [Airey 1997]. Stworzenie systemu gospodarowania przestrzenią, który jest ekologicznie uwarunkowany i wielofunkcyjny, możliwe jest wtedy, gdy turystyka pozostaje w korelacji z innymi sektorami

gospodarki, np. rolnictwem, leśnictwem, usługami czy przemysłem [Steinecke 1999]. Właściwie zarządzana i planowana turystyka stanowi pozytywną formę aktywności gospodarczej, korzystnie wpływającą na aktywizację i atrakcyjność miast. Rozwój turystyki przyczynia się do wzrostu zainteresowania lokalną kulturą, tradycyjną sztuką i rzemiosłem, wzmacniając w lokalnej świadomości przekonanie o wartości rodzimej kultury oraz konieczności jej zachowania i podtrzymywania. Dzięki wsparciu finansowemu Unii Europejskiej przeznaczonemu na rozwój turystyki odrodziło się wiele zapomnianych tradycji i zwyczajów lokalnych [Mika 2007, s. 441].

Turystyka zrównoważona stanowi istotną część rozwoju regionalnego, na co zwraca szczególną uwagę Komisja Europejska⁵. Polityka turystyczna Unii Europejskiej jest prowadzona kompleksowo, łącząc zadania z różnych dziedzin polityki, bez podziału na poszczególne sektory. Wspiera aktywności podejmowane na poziomie regionalnym, dążąc do zmniejszania zróżnicowania gospodarczego w poszczególnych krajach poprzez promowanie harmonijnego rozwoju. Jako podstawowe zasady turystyki zrównoważonej przyjmuje się: minimalizację negatywnego wpływu na środowisko oraz miejscową kulturę i zwyczaje, a także maksymalizację korzyści ekonomicznych dla lokalnych społeczności i maksymalizację satysfakcji turystów [Page i Dowling 2002]. Zintegrowane planowanie turystyki służy zrównoważonemu rozwojowi miasta, jeśli uwzględnia następujące elementy: identyfikację cech szczególnych miejsca, na podstawie których turystyka może się rozwijać, takie jak:

- unikatowe lub wyróżniające się cechy środowiskowe lub krajobrazowe, szczególne możliwości rekreacyjne, architektura: budowle i zespoły obiektów, krajobraz miejski, centra miast, starówki i śródmieścia, obiekty znanych twórców, styli lub szkół, powiązania historyczne i kulturowe, unikatowa produkcja (np. winnice) lub rzemiosło (np. meble) oraz interesujące grupy etniczne lub style życia;
- oszacowanie zagrożenia związanego z rozwojem turystyki i jego minimalizacja poprzez: unikanie i zapobieganie takim zachowaniom turystów, które po-

⁵ Rezolucja zatytułowana *O przyszłości turystyki europejskiej* z dnia 21 maja 2002 (*On the future of European tourism* (2002/C 135/01)). Wcześniej koncentrowano się na aspektach społecznych i kulturowych rozwijania turystyki, co miało swój oddźwięk w decyzji Rady Europejskiej z 1992 r. (Decyzja Rady Europy nr 92/421/C EE), wskazującej konieczność ukierunkowania działań UE w celu podkreślenia wagi dziedzictwa kulturowego w rozwoju turystyki oraz na promocję lepszej znajomości kultur, tradycji i sposobów życia Europejczyków. Dokumenty te stały się kanwą do powstania kolejnej rezolucji *Podstawowe wytyczne dla europejskiej turystyki zrównoważonej* z 2003 r. (*Basic orientations for the sustainability of European tourism* COM(2003) 716), a w końcu do przyjęcia w 2007 r. *Agendy dla zrównoważonej i konkurencyjnej turystyki europejskiej* (*On the future of European tourism*, 2002/C 135/01). Gospodarka turystyczna UE wspierana jest głównie za pośrednictwem dotacji z funduszy europejskich oraz pożyczek Europejskiego Banku Inwestycyjnego. Pomimo zasady, że stworzenie i wdrażanie strategii rozwoju turystyki są zadaniami władz poszczególnych państw, Unia Europejska udziela pomocy także w realizowaniu tych działań, zgodnie z przyjętymi przez Radę Europy dyrektywami.

wodują degradację środowiska naturalnego, krajobrazu miejskiego czy lokalnego kolorytu, przewidywanie negatywnych skutków rozwoju turystyki, niedopuszczenie do nadmiernego wzrostu liczby turystów i przekroczenia progu pojemności infrastruktury, rezultatem czego jest zakłócenie codziennego funkcjonowania lokalnych społeczności;

– zdefiniowanie istniejącego potencjału turystycznego i określenie skali jego rozwoju dzięki wskazaniu: obszarów atrakcyjnych krajobrazowo, liczby obiektów i miejsc udostępnianych turystom, długości szlaków spacerowych, deptaków, bulwarów nadrzecznych, liczby i pojemności centrów turystycznych, muzeów, terenów sportowych i rekreacyjnych, jaki jest obecny stan środowiska naturalnego i jakie są przewidywania dotyczące możliwości jego zmian, docelowej ilości, rozkładu przestrzennego i czasowego turystów oraz poziomu wydatków związanych z obsługą ruchu turystycznego, rodzajów i liczby przedsiębiorstw związanych z obsługą turystyki [*Podręcznik ICLEI...*, 1997, 45–53].

W Polsce coraz częściej dostrzega się potrzebę niwelowania negatywnych skutków rozwoju funkcji turystycznych, których główną wadą była nadmierna koncentracja elementów zagospodarowania turystycznego. Poszukuje się nowych form aktywności turystycznej, co jest wynikiem stale zmieniających się potrzeb i oczekiwań turystów. Powstają pomysły na produkty turystyczne mieszczące się w ramach turystyki zrównoważonej. Podstawą definiowania produktu turystycznego jest potencjał turystyczny i jego ocena. Potencjał ten wynika z występujących na danym obszarze zasobów strukturalnych i funkcjonalnych, warunkujących rozwój turystyki. Zasoby strukturalne obejmują walory turystyczne, zagospodarowanie turystyczne oraz dostępność komunikacyjną. Elementy te wchodzić również w skład zestawu czynników określających atrakcyjność turystyczną obszaru. Zasoby funkcjonalne⁶ obejmują uwarunkowania kulturowe, społeczno-demograficzne, ekologiczne, psychologiczne oraz istniejące możliwości ekonomiczne, polityczne i technologiczne [Kaczmarek i in. 2005].

⁶ Uwarunkowania kulturowe obejmują zagadnienia związane z lokalną tradycją wypoczynku oraz ze współczesnym zainteresowaniem miejscowej ludności rozwojem turystyki na danym obszarze. Uwarunkowania społeczno-demograficzne dotyczą charakteru i struktury demograficznej społeczności lokalnych oraz możliwości wykorzystania ich do obsługi ruchu turystycznego. Uwarunkowania ekologiczne wynikają ze związków i zależności między gospodarzami, przybyszami a środowiskiem naturalnym. Uwarunkowania psychologiczne polegają na percepcji obszaru przez miejscową ludność (poziom wiedzy o regionie, utożsamianie się z miejscem zamieszkania, świadomość atutów miejsca) i przez potencjalnych turystów. Jako uwarunkowania polityczne rozumiane są działania podejmowane przez władze na różnych szczeblach decyzyjnych, które pobudzają rozwój turystyki. Uwarunkowania technologiczne sprzyjają lepszemu wykorzystaniu walorów turystycznych oraz podniesieniu jakości funkcjonowania całego systemu turystycznego, do którego należą m.in.: przygotowanie obiektów turystycznych do obsługi osób niepełnosprawnych, nowoczesne technologie budowlane, komputerowe systemy rezerwacji miejsc itd. [Kaczmarek i in. 2005, s. 55–57].

Aktywizacja małych miast w Polsce jest konieczna jako odpowiedź na liczne problemy związane z ich funkcjonowaniem na poziomie przestrzennym, społecznym i gospodarczym. Właściwie zarządzana i planowana turystyka wpływa dodatkowo na aktywizację i atrakcyjność miast. System planowania przestrzennego stanowi niezbędne narzędzie kierunkowania jej rozwoju. Rozwój zrównoważony może zapewnić długofalowe planowanie i poszukiwanie harmonii pomiędzy czynnikami społecznymi, ekonomicznymi i przestrzennymi. Zintegrowane planowanie turystyki służy rozwojowi miast, gdyż turystyka jest zrównoważona ekonomicznie tylko wtedy, gdy jest równocześnie równoważona ekologicznie i społecznie. Zintegrowane planowanie turystyki przyczynia się do rozwoju zrównoważonego miast.

PIŚMIENNICTWO

- Agenda dla zrównoważonej i konkurencyjnej turystyki europejskiej (On the future of European tourism, 2002/C 135/01).
- Airey D., 1997. Turystyka w miejscach wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kultury w obliczu przemian ekonomicznych [w:] Miasto historyczne. Potencjał dziedzictwa, Kraków.
- Bosacki S., 2008. Kreowanie markowych produktów turystycznych a samorządy terytorialne [w:] Turystyka jako czynnik wzrostu konkurencyjności regionów w dobie globalizacji, red. G. Gołębski, Poznań.
- Chojnicki Z., Czyż T., 1989. Charakterystyka małych miast regionu poznańskiego a koncepcja kontinuum miejsko-wiejskiego [w:] Współczesne przemiany regionalnych systemów osadniczych w Polsce, red. P. Korcelli, A. Gawryszewski, Prace Geogr. IGiPZ PAN, 152, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź.
- Domański R., 2000. Regionalny poziom gospodarki uczącej się. Czasop. Geogr., 63, 3–4.
- Heffner K., 2005. Małe miasta – problemy badawcze i próby syntetycznych ujęć [w:] Małe miasta a rozwój lokalny i regionalny, red. K. Heffner, AE, Katowice.
- Kaczmarek J., Stasiak A., Włodarczyk B., 2005. Produkt turystyczny. Pomysł, organizacja, zarządzanie, Warszawa.
- Kołodziejski J., 1997. O miejsce Polski w nowej przestrzeni europejskiej [w:] red. A. Kukliński. Problematyka przestrzeni europejskiej, Euroreg, Warszawa.
- Komorowski J. W., 2000. Współczesne uwarunkowania gospodarczo-przestrzenne internacjonalizacji miast polskich. Zesz. Nauk. AE, 157, Poznań.
- Kowalewski A., 2006. Społeczne, ekonomiczne i przestrzenne bariery rozwoju zrównoważonego. IRM, Kraków.
- Malisz B., 1984. Podstawy gospodarki i polityki przestrzennej. Warszawa.
- Markowski T., 2008. Teoretyczne podstawy rozwoju lokalnego i regionalnego [w:] Gospodarka regionalna i lokalna, red. Z. Strzelecki, PAN, Warszawa.
- Mika M., 2007. Przemiany pod wpływem turystyki na obszarach recepcji turystycznej [w:] Turystyka, red. W. Kurek, Kraków.
- Niezgoda A., 2006. Obszar recepcji turystycznej w warunkach rozwoju zrównoważonego. AE, Poznań.
- Page S.J., Dowling R.K., 2002. Ecotourism. Essex.
- Podręcznik ICLEI w zakresie zarządzania ochroną środowiska dla władz samorządowych Europy Środkowej i Wschodniej, 1997: t. 10, Planowanie przestrzenne. Planowanie rozwoju gospo-

- darczego i turystyki. The International Council for Environmental Initiatives, Freiburg, Germany.
- Rezolucja O przyszłości turystyki europejskiej z dnia 21 maja 2002 (On the future of European tourism (2002/C 135/01).
- Rezolucja Podstawowe wytyczne dla europejskiej turystyki zrównoważonej z 2003 roku (Basic orientations for the sustainability of European tourism COM(2003) 716).
- Skalski K., 2000. Rewitalizacja starych dzielnic miejskich [w:] Odnowa miast. Rewitalizacja, rehabilitacja, restrukturyzacja. IGPIK, Kraków.
- Słodczyk J., Jakubczyk Z., 2005. Rewitalizacja małego miasta w świetle zasad zrównoważonego rozwoju na przykładzie Prudnika [w:] Małe miasta a rozwój lokalny i regionalny, red. K. Heffner, AE, Katowice.
- Steinecke A., 1999. Turystyka w miastach historycznych: szansa i ryzyko. Spojrzenie niemieckie [w:] Dziedzictwo a turystyka, red. J. Purchla, MCK, Kraków.
- Szydarowski W., 2004. Modele pasm rozwoju społeczno-gospodarczego i ich weryfikacja w rzeczywistości Europy Bałtyckiej [w:] Przestrzeń w zarządzaniu rozwojem regionalnym i lokalnym, red. T. Markowski, Biul. PAN KPZK, 11, Warszawa.
- Turystyka jako czynnik wzrostu konkurencyjności regionów w dobie globalizacji, 2008: red. G. Gołębski, AE, Poznań.
- Wilkin J., 2004. Dlaczego potrzebujemy długookresowej strategii zintegrowanego rozwoju wsi i rolnictwa w Polsce. Wieś i Rolnictwo, nr 2.
- Wojdacki K., 2004. Partnerstwo i konkurencja miast w świetle zmian systemów osadniczych krajów Unii Europejskiej [w:] Partnerstwo w regionie, red. J. Karwowski, PTE, Szczecin.
- Zaktualizowana Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, 2005: Rządowe Biuro Studiów Strategicznych, Warszawa.
- Ziółkowski M., 1998. System planowania strategicznego rozwoju gminy [w:] Gospodarka lokalna w teorii i praktyce. AE, Wrocław.

SUSTAINABLE TOURISM AS A SIGNIFICANT FACTOR OF TOWNS ACTIVATION

Abstract. The following paper is considered to be a kind of synthesis of theoretical basis of research conducted by the author within the PhD thesis. The purpose of the work was to find a helpful research tool serving the objectification of planning decisions relating to the implementation of the required tourism infrastructure necessary for the proper functioning of the sustainable tourism. The author pays particular attention to the role of tourism in socio-economic activation of small towns in terms of sustainable development.

Key words: sustainable tourism, integrated urban planning, sustainable development, towns